

Pracovný materiál Kancelárie Rady na rokovanie Rady dňa 5. 4. 2023

Správa o kontrole dodržiavania povinností podľa zákona č. 264/2022 Z. z.

Podnet na preverenie č.: PGO-RPMS/2023/00208

Programová služba: Rádio Devín

Vysielateľ: Rozhlas a televízia Slovenska

Číslo licencie: RD/3

Na základe záverov uvedených v správe Kancelária Rady pripravila nasledujúce uznesenia:

Návrh uznesenia č. 1:

Rada pre mediálne služby (ďalej len „Rada“) ako orgán príslušný podľa § 109 ods. 1 až 4 a § 110 ods. 2 písm. e) zákona č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách (ďalej len „zákon č. 264/2022 Z. z.“) postupom podľa § 150 zákona č. 264/2022 Z. z. preverila podnet na preverenie evidovaný pod č. PGO-RPMS/2023/00208 smerujúci voči vysielaniu programovej služby Rádio Devín vysielateľa Rozhlas a televízia Slovenska a uznala podnet na preverenie týkajúci sa možného porušenia § 62 ods. 6 zákona č. 264/2022 Z. z. za nepreskúmateľný. Z toho dôvodu podnet na preverenie podľa ustanovenia § 150 ods. 7 písm. b) zákona č. 264/2022 Z. z. **odkladá.**

Úloha:

Kancelária Rady odloží podnet týkajúci sa ochrany maloletých v rozhlasovom vysielaní.

T: 17. 4. 2023

Z: PgO

Návrh uznesenia č. 2:

Rada pre mediálne služby (ďalej len „Rada“) ako orgán príslušný podľa § 109 ods. 1 až 4 a § 110 ods. 2 písm. e) zákona č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách (ďalej len „zákon č. 264/2022 Z. z.“) postupom podľa § 150 zákona č. 264/2022 Z. z. preverila podnet na preverenie evidovaný pod č. PGO-RPMS/2023/00208 smerujúci voči vysielaniu programovej služby Rádio Devín vysielateľa Rozhlas a televízia Slovenska a uznala podnet na preverenie týkajúci sa možného porušenia § 62 ods. 1 písm. b) zákona č. 264/2022 Z. z. podľa ustanovenia § 150 ods. 13 zákona č. 264/2022 Z. z. za **neopodstatnený.**

Úloha:

Kancelária Rady oznámi podávateľovi podnetu na preverenie výsledok preverenia časti podnetu.

T: 17. 4. 2023

Z: PgO

Kancelária Rady pre mediálne služby

Pracovný materiál Kancelárie Rady na rokovanie Rady pre mediálne služby
dňa 5. 4. 2023

Podnet na preverenie č. PGO-RPMS/2023/00208 zaevidovaný dňa 25. 1. 2023
Podávateľ: fyzická osoba
Predmet podnetu: Slovo na hrane - Lolita
Deň a čas vysielania: 22. 1. 2023 o cca 01:30 h
Označenie podľa JSO: -

Programová služba: Rádio Devín
Vysielateľ: Rozhlas a televízia Slovenska
Číslo licencie: RD/3

Dátum: 29. 3. 2023

OBSAH PODNETU:

„Dobrý deň,

chcela by som vaše vyjadrenie k nasledovnému:

Zo soboty na nedeľu som nevedela zaspáť...psik po operácii...prepínala som stanice na veži...a na Rádiu Devín hovorené slovo...dobro sa mi pri tom zaspáva...polobdelá počívam a furt mi uchom myklo...úvahy chlapa o LOLITKE...úvahy o tom, či je ich vzťah? pedofília...x krát dookola to isté...neverím vlastným ušiam :-o...samozrejme spánok bol v čudu...skončilo to o 02:00hod(rádiobudík mi premieta čas na plafón) Dnes som si pozrela archív RTVS...že reku...vypočujem si to ešte raz...možno som prispatá zle pochopila... □

Rádio DEVÍN 22.01.2023 01:30 - 02:00

<https://www.rtvsk/radio/program?date=2023-01-22>

Lit-dram. Útvar

Próza (R)

Marcel Lacko: Lolita...samozrejme bez možnosti prehratia! □ Dala som do vyhľadávača RTVS...NIČ! 😞 No divné... 😞

Tak rozmýšľam, aká je cieľová skupina takého druhu prózy??? 😞...či ďalšie OWERTONOVO OKNO??? 😞

Môžete sa mi, prosím k tomuto vyjadriť? Pretože ja za takýto druh "umenia" nemienim platiť!“

PRÁVNE VÝCHODISKÁ POSUDZOVANIA:

Zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách (účinný od 01. 08. 2022):

§ 62 Ochrana maloletých

(1) Vysielateľ a poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie sú povinní zabezpečiť, aby programy alebo iné zložky programovej služby alebo audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, ktoré

a) môžu narušiť fyzický, psychický alebo morálny vývin maloletých, boli sprístupnené iba takým spôsobom, aby maloletí nemohli takéto programy alebo iné zložky programovej služby alebo audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie za bežných okolností počuť ani vidieť, b) obsahujú pornografiu alebo hrubé, neodôvodnené násilie, boli poskytované len v prípade zabezpečenia technických opatrení na zabránenie prístupu maloletých, najmä kódovanie alebo účinná rodičovská kontrola.

(6) Vysielateľ a poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie sú povinní určiť vekovú vhodnosť vysielaného alebo poskytovaného programu a typy potenciálne škodlivého obsahu, ktoré sú v ňom obsiahnuté, podľa jednotného systému označovania ⁴¹⁾ a dôsledne tento systém uplatňovať.

§ 108 Výkon štátnej správy

(3) Komisia na ochranu maloletých vykonáva štátnu správu v oblasti ochrany maloletých v rozsahu vymedzenom týmto zákonom.

§ 132

(1) Orgánmi dohľadu nad dodržiavaním povinností podľa tohto zákona sú

- a) regulátor,
- b) úrad,
- c) komisia na ochranu maloletých.

§ 150

(11) Regulátor podnet na preverenie odloží alebo postúpi, inak podnet na preverenie vybaví postupom podľa odseku 12 alebo 13. O odložení alebo postúpení regulátor upovedomí podávateľa podnetu na preverenie.

§ 241 Dohľad súvisiaci s ochranou maloletých

(1) V období od 1. augusta 2022 do nadobudnutia účinnosti všeobecne záväzného právneho predpisu, ktorým sa ustanoví zoznam akceptovaných systémov označovania,¹²⁴) sú vysielateľ a poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie povinní uviesť označenie vekovej vhodnosti nimi vysielaného alebo poskytovaného programu a označenie typu potenciálne škodlivého obsahu v ňom obsiahnutého, ktoré boli vysielateľom alebo poskytovateľom audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie určené podľa § 62 ods. 6.

(2) V období od 1. augusta 2022 do 31. decembra 2022 vykonáva dohľad nad dodržiavaním povinností ustanovených v § 62 regulátor.

Zákon č. 40/2015 Z. z. o audiovizii a o zmene a doplnení niektorých zákonov

§ 12 Jednotný systém označovania

(1) Jednotný systém označovania je systém, ktorým sa klasifikujú audiovizuálne diela, multimediálne diela, programy televíznej programovej služby a programy audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie (ďalej len „označovaný komunikát“)

a) vekovou vhodnosťou z hľadiska ich nevhodnosti alebo vhodnosti pre vekové skupiny maloletých zodpovedajúce inému akceptovanému systému označovania podľa § 12a, inak pre vekové skupiny maloletých do 7, 12, 15 alebo 18 rokov a

b) deskriptorom z hľadiska prítomnosti typu potenciálne škodlivého obsahu, ktorý je v nich obsiahnutý.

Komisia

§ 14a

Pôsobnosť komisie

(1) Zriaďuje sa komisia ako osobitný orgán koregulácie pre oblasť ochrany maloletých pri uplatňovaní

a) jednotného systému označovania podľa § 12 a.

§ 43d Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. augusta 2022

(1) „Do nadobudnutia účinnosti všeobecne záväzného právneho predpisu vydaného na základe § 12 ods. 2 tohto zákona zostáva v platnosti a účinnosti vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 589/2007 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimediálnych diel, programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania v znení neskorších predpisov.“

ANALÝZA – stanovisko Kancelárie Rady pre mediálne služby:

Z hľadiska preverenia dodržiavania ustanovení zákona č. 264/2022 Z. z. týkajúcich sa ochrany maloletých konštatujeme nasledovné:

S prijatím zákona č. 264/2022 Z. z. nastala od 1. 8. 2022 zmena aj v právnej úprave zákona č. 40/2015 Z. z. o audiovizíi, ktorým sa upravila časť zákona vzťahujúca sa na oblasť ochrany maloletých (tretia časť). Táto zmena zahŕňala okrem iného úpravu jednotného systému označovania, resp. pridanie iných akceptovaných systémov označovania, ako aj zriadenie osobitného orgánu, Komisie na ochranu maloletých.

S poukazom na prechodné ustanovenie § 241 ods. 1 zákona č. 264/2022 Z. z. je tak s účinnosťou od 1. 1. 2023 podľa § 132 ods. 1 písm. c) zákona č. 264/2022 Z. z. orgánom dohľadu nad dodržiavaním povinností podľa zákona č. 264/2022 Z. z. aj Komisia na ochranu maloletých. Tá podľa § 108 ods. 3 zákona č. 264/2022 Z. z. vykonáva štátnu správu v oblasti ochrany maloletých v rozsahu vymedzenom týmto zákonom a súčasne podľa § 14a ods. 1 písm. a) zákona č. 40/2015 Z. z. sa zriaďuje ako osobitný orgán koregulácie pre oblasť ochrany maloletých pri uplatňovaní jednotného systému označovania podľa § 12 zákona č. 40/2015 Z. z. Z uvedeného teda vyplýva, že dohľad v oblasti ochrany maloletých vo vysielaní a pri poskytovaní audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie vykonáva od 1. 1. 2023 s výnimkou ustanovenia § 62 ods. 1 písm. b) zákona č. 264/2022 Z. z. Komisia na ochranu maloletých.

V súvislosti s uplatňovaním jednotného systému označovania v rozhlasovom vysielaní podľa § 62 ods. 6 zákona č. 264/2022 Z. z., je ďalej na mieste ozrejmiť právne zakotvenie jednotného systému označovania v zákone č. 40/2015 Z. z. Podľa § 12 ods. 1 zákona č. 40/2015 Z. z.: „Jednotný systém označovania je systém, ktorým sa klasifikujú *audiovizuálne diela, multimediálne diela, programy televíznej programovej služby a programy audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie* (ďalej len „označovaný komunikát“)

a) *vekovou vhodnosťou z hľadiska ich nevhodnosti alebo vhodnosti pre vekové skupiny maloletých zodpovedajúce inému akceptovanému systému označovania podľa § 12a, inak pre vekové skupiny maloletých do 7, 12, 15 alebo 18 rokov a*

b) *deskriptorom z hľadiska prítomnosti typu potenciálne škodlivého obsahu, ktorý je v nich obsiahnutý.*“

Podľa § 12 ods. 1 zákona č. 40/2015 Z. z. účinného do 31. 7. 2022:

„Jednotný systém označovania je systém klasifikácie audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimediálnych diel, programov poskytovaných prostredníctvom audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie a programov alebo iných zložiek programovej služby vekovou vhodnosťou z hľadiska ich neprístupnosti, nevhodnosti alebo vhodnosti pre vekovú skupinu maloletých do 7, 12, 15 alebo do 18 rokov.“

Z citovanej definície vyplýva, že zákonné vymedzenie jednotného systému označovania, ktorého kontrola dodržiavania spadá okrem iného od 1. 1. 2023 do kompetencie Komisie na ochranu maloletých, už nezahŕňa klasifikáciu zvukových záznamov umeleckých výkonov, teda rozhlasového vysielania.

Okrem uvedeného zákonného vymedzenia je ďalej potrebné ozrejmiť aj skutočnosť, že zákon č. 40/2015 Z. z. v jeho aktuálnom znení počíta s vydaním nového všeobecného záväzného právneho predpisu (§ 12 ods. 2), ktorým budú upravené podrobnosti o jednotnom systéme označovania a spôsobe jeho uplatňovania. Tento však zatiaľ nebol vydaný. Podľa § 43d ods. 1 zákona č. 40/2015 Z. z.: *„Do nadobudnutia účinnosti všeobecne záväzného právneho predpisu*

vydaného na základe § 12 ods. 2 tohto zákona zostáva v platnosti a účinnosti vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 589/2007 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimediálnych diel, programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania v znení neskorších predpisov.“ Z uvedeného potom vyplýva, že aktuálne platné JSO (vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 589/2007 Z. z.), ktoré naďalej upravuje aj podrobnosti o jednotnom systéme označovania a spôsobe jeho uplatňovania v prípade zvukových záznamov umeleckých výkonov, ide ako predpis nižšej právnej sily nad rámec zákona. Zákonné splnomocnenie na aktuálne platný podzákonný predpis teda neexistuje a vo vzťahu k rozhlasovým vysielateľom je potom takáto právna úprava za daného stavu nevykonateľná.

Komisia na ochranu maloletých tak za daných okolností v konečnom dôsledku nie je príslušná na konanie vo veciach týkajúcich sa uplatňovania jednotného systému označovania v rozhlasovom vysielaní. S odkazom na § 12 ods. 1 zákona č. 40/2015 Z. z. túto pôsobnosť podľa ustanovenia § 110 a 134 a nasl. zákona č. 264/2022 Z. z. v oblasti rozhlasového vysielania nemá ani Rada pre mediálne služby.

Čo sa týka možného porušenia ustanovenia § 62 ods. 6 zákona č. 264/2022 Z. z. v súvislosti s odvysielaním programu na rozhlasovej programovej službe, neprináleží Rade a súčasne ani Komisii na ochranu maloletých zaoberať sa možným porušením predmetnej povinnosti, vo vzťahu ku ktorej nemajú tieto orgány dohľad v danom prípade žiadnu pôsobnosť.

* * *

Podávateľ podnetu neuvádza v prípade namietaného programu porušenie konkrétneho ustanovenia zákona č. 264/2022 Z. z. alebo iného zákona, naznačuje však, že program propaguje pedofiliu, resp. sa snaží ovplyvňovať verejnú mienku v jej prospech (rozširovanie tzv. Overtonovho okna).

Namietaný program bol odvysielaný na programovej službe Devín, ktorá predstavuje kultúrno-umelecký rozhlasový okruh verejnoprávneho rozhlasu zameraný na náročného poslucháča. V prípade tohto programu ide o umeleckopublicistický alebo umenovedný útvar, ktorý je venovaný slávnemu románu Vladimira Nabokova *Lolita*. Program okrem rozboru diela obsahuje aj krátke úryvky z románu, ktoré načítal slovenský herec Miroslav Kolbašský. Program podrobne vysvetľuje kontext, okolnosti vzniku aj vydania diela, jeho prijatie aj kontroverziu, ktoré dielo vyvolalo: „*Tento prevratný román je príbehom citového a sexuálneho milostného vzťahu 37-ročného muža s 12-ročným dievčaťom. V súčasnosti sa rozčesla etická a estetická funkcia umenia a v našej západnej spoločnosti, predovšetkým u odbornejšej časti publika prevládlo jednoznačne estetické posúdenie. Keď bola kniha prvýkrát publikovaná pred viac ako 50 rokmi, bola jednou časťou kritikov označovaná ako obscéna, druhou ako majstrovské literárne dielo. V priebehu 5 dekád sa ukázalo, že hlasovanie viacmenej vyhralo majstrovské dielo, ale aj dnes, 2 generácie neskôr, vzbudzuje vášnivé diskusie. Morálne je však nespochybniteľne nutné pedofiliu odsúdiť, samotný román Lolita ju ale v žiadnom prípade nepropaguje. Fanúšikovia knihy tvrdia, že kontroverzná téma zápletky je sekundárnou k ozajstnému štylistickému umeniu románu.*“

V programe je teda jednoznačne uvedené, že dielo síce popisuje pedofilný vzťah, ktorý je nutné morálne odsúdiť, avšak pedofiliu nepropaguje. Umelecká hodnota diela vysoko prevažuje kontroverznú tému, ktorú spracúva.

Rovnako tak, podľa nášho názoru, nemožno konštatovať, že by pedofíliu propagoval program, ktorý hodnotí primárne estetickú a literárnu hodnotu tohto diela.

Z hľadiska ustanovení zákona č. 264/2022 Z. z. sme v monitorovanom vysielaní nezaznamenali také skutočnosti, ktoré by zadávali dôvod na začatie správneho konania.

ZÁVER:

Na základe vyššie uvedeného konštatujeme, že **podnet na preverenie je v časti týkajúcej sa ochrany maloletých nepreskúmateľný** a podľa § 150 ods. 7 písm. b) zákona č. 264/2022 Z. z. ho navrhujeme **odložiť**.

Ďalej sme na základe uvedeného toho názoru, že vysielateľ programovej služby Rádio Devín odvysielaním programu *Slovo na hrane – Lolita* dňa 22. 1. 2023 o cca 01:30 hod. **neporušil § 62 ods. 1 písm. b) zákona č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách**. Podnet na preverenie v tejto časti navrhujeme posúdiť ako **neopodstatnený**.

Prepis/Popis monitorovaného vysielania k Správe o kontrole dodržiavania povinností podľa zákona č. 264/2022 Z. z. (podnet na preverenie č. PGO-RPMS/2023/00208)

Monitorované vysielanie: Slovo na hrane - Lolita
Deň a čas vysielania: 22. 1. 2023 o cca 01:30 h
Označenie podľa JSO: -

časový kód cca:

01:29:55 Reprízy rádia Devín (predel)

Mužský hlas: „Rozhlas a televízia Slovenska uvádza - Slovo na hrane: Lolita. Pripravil Marcel Lacko.“

Ženský hlas: „Lolita je prvým a posledným slovom rovnomenného románu Vladimira Nabokova a medzi týmito opakovanými slabikami je dokonale vyrozprávaný príbeh sexuálnej obsesie, lásky, tragédie a iba mimochodom vraždy. Tento prevratný román je príbehom citového a sexuálneho milostného vzťahu 37-ročného muža s 12-ročným dievčaťom. V súčasnosti sa rozčesla etická a estetická funkcia umenia a v našej západnej spoločnosti, predovšetkým u odbornejšej časti publika prevládlo jednoznačne estetické posúdenie. Keď bola kniha prvýkrát publikovaná pred viac ako 50 rokmi, bola jednou časťou kritikov označovaná ako obscénna, druhou ako majstrovské literárne dielo. V priebehu 5 dekád sa ukázalo, že hlasovanie viac-menej vyhralo majstrovské dielo, ale aj dnes, 2 generácie neskôr, vzbudzuje vášnivé diskusie. Morálne je však nespochybniteľne nutné pedofiliu odsúdiť, samotný román Lolita ju ale v žiadnom prípade nepropaguje. Fanúšikovia knihy tvrdia, že kontroverzná téma zápletky je sekundárnou k ozajstnému štylistickému umeniu románu. Ten je napísaný z pohľadu človeka, ktorý bol svojou túžbou milovať a ovládať mladé dievča dohnaný k vražde. Nabokovova próza sama o sebe môže čitateľa zvieŕť, aby toleroval inak poburujúci a ilegálny uhol pohľadu rozprávača.“

Mužský hlas (Miroslav Kolbašský): „Lolita. Svetlo môjho života. Oheň môjho lona. Môj hriech. Moja duša. Lo li ta. Konček jazyka poskočí po 3 schodíkoch zvrchu z podnebia a na treťom zľahka klopne o zuby. Lo li ta. Ráno, stojac v jednej ponožke, bez 2cm meter 50, to bola Lo. Jednoducho Lo. V dlhých nohaviciach Lola. V škole Dolly. Pri podpise na úradných formulároch Dolores. V mojom náručí, vždy a všade Lolita. Mala predchodkyňu? Pravdaže mala, ako inak. Lolita by azda ani nebola jestvovala, keby som sa raz v lete nebol prvý raz zaľúbil do istého dievčatka v prímorskej ríši. A kedy to bolo? Približne toľko rokov pred narodením Lolity, koľko som mal toho leta. U vraha vždy rátajte s kvetnatým štýlom. Dámy a páni porotcovia. Dôkazom číslo 1 je to, čo tak závideli serafovia. Nevidomí prostomyselní urodzenokrýdli serafovia. Pokochajte sa tou trnistou spleťou.“

Ženský hlas: „Vladimír Nabokov pred vydaním Lolity udržiaval tento rukopis v tajnosti, pretože sa obával kontroverzie, ktorú román mohol vyvolať. Keď ho redaktorka prestížneho magazínu New Yorker Katherine Whiteová požiadala, či by jedna alebo niekoľko kapitol nemohlo byť publikovaných časopisecky ako samostatné poviedky, ako to už predtým urobili pri jeho románe Pnin, ponuku odmietol. Dokonca trval na tom, že rukopis prinesie do redakcie osobne, pretože tvrdil, že má k tomu špeciálne dôvody a musí niektoré veci ohľadom románu vysvetliť. Keďže Whiteová so svojim manželom boli v tom čase v Maine a nemohli sa s Nabokovom stretnúť, navrhli, aby im Lolitu poslal poštou, ale Nabokov nebol ochotný rukopis zveriť ani americkej pošte. Téma románu bola taká problematická, že Nabokov mal ako vysokoškolský učiteľ pocit, že knihu nemôže vydať pod vlastným menom a rozhodol sa ju publikovať pod pseudonymom. Kniha bola odmietnutá 5 americkými vydavateľmi, ktorí sa obávali, že budú stíhaní na základe obvinení z nemravností. Lolita bola prvýkrát publikovaná

vo Francúzsku vydavateľstvom Olympia Press, ktoré síce publikovalo aj kvalitnú literatúru, ale najmä veľa pornografie. Nabokov o tom nevedel, len si vydýchol, že jeho román niekto vydal. A tak Lolita debutovala na naliehanie vydavateľa pod Nabokovovým menom odetá v jednoduchom zelenom obale v Paríži 15. septembra v roku 1955. V Spojených štátoch amerických vyšla o 3 roky a okamžite sa stala bestsellerom.“

Mužský hlas: „Zatvorila oči a otvorila ústa. Opretá o vankúš jednu nohu v papuči na dlážke. Drevená dlážka bola šikmá, oceľová guľôčka by sa bola odkotúľala do kuchyne. Vedel som všetko čo som chcel vedieť. Nemal som v úmysle trápiť svoju najdrahšiu. Kdesi za vilovou chajdou začalo vyspevovať rádio o bláznivej osudovej láske. A ja som pred sebou videl ju, jej zničenú krásu, jej dospelé žilnaté úzke dlane a biele ruky s husou kožou. Jej rovné uši a nepestované podpazušia. Áno. Bola tu predou mnou. Moja Lolita. V sedemnástich beznádejne povädnutá, s dieťaťom, ktoré v nej už sníva, že to raz vysoko dotiahne a okolo roku 2020 odíde do dôchodku. A ja som sa na ňu len díval a díval. A vedel som, tak neomylné ako viem dnes, že onedlho zomriem, že ju nadovšetko milujem. Väčšmi než všetko čo som kedy na svete videl a vysníval si a v čo som dúfal. Z toho, čo som kedysi láskal a zahŕňal nežnosťami v prepletenom viniči svojho srdca – Mon grand péché ... (po francúzsky) - Môj veľký trblietavý hriech, ostala iba podstata. Sterilná a sebecká neresť, práve to, čo som vo svojom živote škrtol a preklímal. Vysmievať sa mi koľko chcete. Vyhrádzate sa, že dáte vyprázdiť súdnu sieň, ale kým mi nezapcháte ústa a nepriškrtíte ma, budem kričať svoju úbohú pravdu. Chcem, aby svet vedel ako milujem svoju Lolitu, túto Lolitu, bledú a pošpinenú, objemnú od dieťaťa splodeného iným. No ešte vždy sivookú, ešte vždy s čiernymi mihalnicami, ešte vždy tyciánovú a mandľovú. Ešte vždy Carmensitu, ešte vždy moju. Changeons la vie, ma Carmen (po francúzsky), zmeňme život, Karmen moja. Odídme v končiny, kde sa nikdy nerozlúčime. Ohio? Pustatiny Messachusets? Je jedno kam. A jedno bude aj keď jej oči pohasnú ani ryba. A bradavky sa jej nalejú a budú pukať a jej utešený mladý zamatovo jemný trojuholník bude poškrvnený a dotrhávaný. Aj vtedy budem šaliať od nehy už len pri pohľade na tvoju drahú bezkrvnú tvár. Už len pri zvuku tvojho chrapľavého mladého hlasu. Lolita moja.“

Ženský hlas: „V románe Lolita využíva Nabokov celé spektrum literárnych techník, ale základom je, že román je vyrozprávaný z pohľadu Humbert Humberta, čo je, ako nám sám protagonista prezradí, vymyslené meno. Je to pravdepodobne najúžasnejšie znázornenie monštra samotným monštrum v dejinách literatúry. V čase, keď ticho a pasívne predpokladáme, že na našej ulici môže žiť masový vrah, sme pedofilmi stále vydesení a odpudzovaní. Pedofili sú, možno správne poslednými čarodejnicami, na ktorých sa všetci zhodneme, že ich môžeme loviť a na počkanie upáliť. A napriek tomu nás Nabokovov Humbert Humbert v Lolite zvedie rovnako isto, ako zvedie nymfičku, aj keď hovorí, že ho zvedla ona a robí tak krásou a silou svojho rozprávania v prvej osobe. Tu román môže dokázať a dokázal, čo nevie dosiahnuť žiadny film. Zrealizovali sa dva vážne pokusy o filmovú adaptáciu Lolity, film Stanleyho Kubricka z roku 1962 s Jamesom Masonom ako Humbert Humbertom a štrnásťročnou Sue Lyon ako Dolores Lolita Haze a menej úspešný pokus režiséra Adriana Lynea z roku 1998, kde hlavné úlohy zvrhlika stredného veku stvárňuje Jeremy Irons a Lolitu Dominique Swain. Najmä James Mason je blízko dokonalosti ako životom unavený, nejasne, ale zlovestne atraktívne európsky Humbert Humbert. Dokážeme si predstaviť, že je autorom prvých viet románu, ale bez poézie Nabokovovej prózy nám zostáva iba zápletka, ktorá je o pedofilii a aj tam, alebo možno predovšetkým tam obidva filmy úplne zlyhávajú. Lolita, skutočná Lolita je nymfičkou. Slovo dnes často používané najmä v pornografii, ale nie vo význame, ktorý Nabokov vytvoril a striedmo používal. Nymfička je dievča dieťa s istým výnimočne vyvinutým ženským sexuálnym vedomím. Herečka Sue Lyon v Kubrickovom filme mohla mať len 14 rokov, ale mala ženský pohľad a počiatky ženského tela. Dominique Swain mala dokonca 16 rokov a detskú tvár na tele ženy. To nie je Nabokovova Nymfička, to nie je dieťa, ktoré nám Humbert opisuje ako stojace v 1 ponožke, bez 2 centimetrov meter 50. Nie, dievčatá ženy v oboch filmoch

Kubrickovom aj Lyneovom nie sú vôbec šokujúce, nie sú deťmi. Sú to len obvyklé vyobliekané dievčatá, premenené na doočíbijúce sexuálne objekty, mýtus tak všetko prestupujúci, že v súčasnosti takmer úplne eliminoval stredné detstvo pre väčšinu dievčat. “

Mužský hlas: *„Rád by som teraz uviedol nasledovnú myšlienku. Vo vekovom rozmedzí 9 až 14 rokov sa nájdu dievčatá, u ktorých istí počarení pútnici svetom, často raz starší, rozoznajú pod ľudským zovňajškom ich pravú podstatu. Nymfickú, teda démonickú. Som za to, aby sme tieto vyvolené stvorenia nazývali Nymfičky. Všimnite si, že priestorové pojmy nahrádzujem časovými. Rád by som, aby čitateľ vnímal 9 a 14 ako hranice, zrkadliace sa pobrežie a ružovkasté skaly zakliateho ostrova, ktorý navštevujú moje nymfičky a ktorý je obklopený širým neurčitým oceánom. Je každé dievčatko v tomto vekovom rozmedzí nymfičkou? Prirodzene že nie. Inak by sme boli my zasvätení, my osamelí pútnici, my nymfofili, dávno prišli o rozum. Kritériom nie je ani krása, ba ani vulgárnosť. Ale prinajmenšom to, čo za vulgárnosť pokladá dané spoločenstvo, ešte nemusí oslabovať určité tajomné vlastnosti. Rozprávkové čaro nedefinovateľný vrtkavý dušou otriasajúci rafinovaný pôvab, akým sa nymfička odlišuje od vrstovníčok, ktoré sú nepomerne závislejšie na onom priestorovom súbežne jestvujúcom svete, než na nehmotnom ostrove strhujúceho času, kde sa hrá Lolita so seberovnými. Počet naozajstných Nymfičiek je v tomto vekovom rozmedzí nápadne nižší ako počet predbežne všedných alebo jednoducho pekných či chutných alebo dokonca milučkých, príťažlivých, no v celku obyčajných okružlučkých, neforemných a pravou podstatou ľudských dievčatiek s fádnuou pletou, s bruškami a vrkôčikmi, z ktorých môžu, ale aj nemusia vyrásť dospelé ženy veľkej krásy. Len si spomeňte na škaredé kačiatka v čiernych pančuchách a bielych klobúčikoch, ktoré sa premenia na ohromujúce hviezdy filmového plátna. Keď ukážete normálnemu mužovi fotografiu školáčok alebo dievčenského skautského oddielu a poviete mu, aby vybral najkrajšiu, nemusí vybrať spomedzi nich práve nymfičku. Iba umelec a šialenec, tvor nekonečne melancholický s kvapkou blčivého jedu v citlivom chrbte, Bože, ako sa musí človek chúliti a skrývať, ihneď postrehne neomylné znaky. Mierne mačaciu líniu líc, štíhlosť a hodvábnosť údov a iné príznaky, ktoré mi zúfalstvo zahanbenia a horúce slzy nehy zabraňujú vymenovať. Malého smrtiaceho démona medzi zdravými deťmi, nymfička stojí medzi nimi nepoznaná. Ba svoju fantastickú moc si ani sama neuvedomuje. “*

Ženský hlas: *„Lolita je však aj román o istom druhu vykúpenia, tom druhu spásy, ktorá nie je oslobodením pre nikoho, kto v príbehu vystupuje okrem samotného Humbert Humberta. Ale aj tá príde príliš neskoro, aby zabránila tomu najhoršiemu. Humberta charakterizuje aj jeho intenzívna mizogýnia. Žiadna ženská postava staršia ako 14 rokov nevzbudí jeho sympatie až na jedinú výnimku. Aj to až tesne pred koncom, keď Humbert Humbert vytvorí vzťah s dospelou Ritou, ale aj pre ňu nachádza len mierne pozitíva. Je to charakteristické pre pedofilov? Alebo Nabokov podvedome musel prijať tento postoj k písaniu z uhla pohľadu pedofila? Nevedno či je to len artefakt jeho tvorby, ale táto mizogýnia prestupuje celú knihu. Druhou výnimkou z tohto pohrdania dospelými ženami je samozrejme Lolita ako tehotná, keď má 18 rokov. Humbert Humbert sa v priebehu románu vyvíja. V snahe rozoznať príčinu svojej pedofílie vykonáva na sebe amatérsku psychoanalýzu. Nikdy vo svojej surovej sebaanalýze úplne nedospeje k podstate, ale predsa len pri iluminovaní svojho vlastného srdca a mysle urobí určitý progres. Dokonca aj voľba jeho mena je významná v tom, ako naznačuje jeho zmenu. Keď uzatvára svoje rozprávanie, poukazuje na to, že si pseudonym Humbert Humbert zvolil oproti ostatným opakujúcim sa a aliteračným voľbám, pretože najlepšie vyjadruje mrzkosť. Dokonca aj meno musí odkazovať na jeho nedostatky. Jeho posledné myšlienky, v ktorých zdôvodňuje napísanie svojej monografie a problematiku pokánia: Nie však preto, aby som si zachránil krk, ale aby som si zachránil dušu... tiež ukazujú, že Humbert je iným človekom. Nezaslúži si oslobodzujúci rozsudok. Naopak, myslí si, že by mal dostať za znásilnenie 35 rokov. Paradoxne sa tiež domnieva, že by mal sudca zamietnuť všetky obvinenia spojené s vraždou Claira Kiltyho. V tomto ohľade vidí sám seba ako ochrancu, akého v ňom mala mať Lolita po celý čas. Vie, že*

je zlý človek, odporový násilník, nevhodný pre ľudskú spoločnosť. A napriek tomu Humbert Humbert vzbudzuje malé zrnko sympatie. Ako človek zmietaný vnútornými démonmi k spáchaniu hrozných zločinov. Neospravedlňuje ho to z jeho skutkov, ale aj keď sa dvere väznice za ním zaslúžene zavreli, cítim súcit k bláznovi karikatúre dospelého, ktorým je Humbert Humbert. Zaslúžil si každú zlú vec, ktorá sa mu stala a napriek tomu sa v ňom ešte dá nájsť pochopenie pre človeka beznádejne zapleteného do pavučiny, ktorý žalostne zápasí a nakoniec je pohltený hrôzou, ktorá mu postavila pascu. Skutočnosť, že je svojím vlastným katom, že je to on sám, kto konzumuje svoju vlastnú dušu, túto ľútosť nijako nezmenšuje. Humbert Humbert dokonca po tom, čo sa dopustil svojho posledného zločinu, dospeje k epifánii, keď si spomína, ako raz dávno stál a načúval zvukom detí hrajúcich sa v dolnej časti kopca, ktoré mohol počuť, ale nie jasne vidieť. Je to najdojímavejšia pasáž v knihe, časť, ktorá celý román spolu skvele spája a scéna, pre ktorú niektorí čitatelia mohli mať celý príbeh zatajený dych, aby si ju prečítali. Vplyv tejto mikrosomienky, tým, že prichádza na konci príbehu, je obrovský, až do konečného stretnutia s vydatou a tehotnou Lolitou v jej starom dome uprostred ničoho Humbert neukázal za svoje činy vôbec žiadne výčitky svedomia. V skutočnosti si každú hroznú vec, ktorú urobil zracionalizoval, a dokonca obviňoval svoju obeť. Ale to osamelé pozorovanie z anonymného kopca s výhľadom na typické malé mesto, obec 1000 a tisíckrát duplikovanú po celom svete konečne zrúca celú starostlivú architektúru ľží, ktorej konštruovaním strávil Humbert Humbert celý svoj život. Medzi Humbertom a Lolitou nebola žiadna láska, len mučivá závislosť jedného muža. Dolores nie je ničím iným, než Humbertovou drogou, objektom, ktorý je pre neho príjemný. Nezáleží mu na jej pocitoch a myšlienkach. Svoj cynizmus iba maskuje sentimentálnou sofistickou sofistikovanosťou.“

Mužský hlas: „Ale ešte predtým, kým som čakal, až dobehnú hore svahom ku mne, vybavila sa mi pred očami posledná z mojich zázračných a beznádejných fatamorgán. Jedného dňa, krátko na to ako mi Lolita ušla, prinútil ma záchvat strašnej nevoľnosti zastaviť na starej strašidelnej horskej ceste, ktorá sa ťahala tu súběžne tu križom cez novú cestu a zastavil som uprostred zálahy astier vyhrievajúcich sa v apatickom teple bledomodrého, neskoro letného popoludnia. Po prudkom záchvate som oddychoval na balvane, a potom som sa vybral v nádeji, že čerstvý vzduch mi urobí dobre kúsok ku kamennému zvodidlu, ktoré oddeľovalo novú cestu od strmého zrázu. Z povädnutej trávy prudko vyskakovali kobylky. Lahučký obláčik otváral náručie a spel k vhodnejšiemu, ktorý patril k inej nebeskej formácii, ťažkopádnejšej, väčšmi napitej vodou. Ako som sa blížil k tej vlúdnej priepasti, čoraz zreteľnejšie som vnímal akýsi melodický súzvuk, dvihajúci sa ako jemná hmla z malého banického mestečka, ktoré mi ležalo pri nohách v záhybe údolia. Medzi červenými a sivými radmi striech bolo vidieť geometriu ulíc, zelené chumáče stromov, klukatú riekku, syto kovovo sa lesknúce mestské smetisko, za mestom cesty križujúce bláznivo flakaty tvar tmavších a bledších polí a za tým všetkým veľké zalesnené hory. No živšie ako tie ticho jasajúce farby, lebo isté farby a odtiene sa v dobrej spoločnosti vedia radovať, živšie a snivejšie ako tie farby pre oko, bolo to hmlisté súzvučné chvenie pre ucho, chvenie, ktoré stúpalo, ani na okamih neutíchajúc k žulovému výbežku, kde som stál a utieral si špinavé ústa. Po chvíli som si uvedomil, že tieto zvuky majú rovnaký pôvod a že z ulíc priesvitného mestečka, kde sú ženy doma a muži preč, iné nedoliehajú. Čitateľ môj, počúval som melódiu detských hier, iba tu. A povetrie bolo také čisté, že v chvení splývajúcich hlasov majestátnych, drobučkých, vzdialených i božsky záhadných, mohol človek podchvilou jasne začuť výbuch živého smiechu, úder bejzbalovej pátky, hrkotanie detského autička, mohol počúvať, ale nič nevidel, lebo pre oko boli zľahka vygravírované ulice prid'aleko. Stál som na tom vysokánskom svahu započúvaný do zábleskov jednotlivých výkrikov, ktoré sa niesli na pozadí tlmeného šumu. A zrazu som vedel, že najbolestnejšie na tom nie je, že pri mne nestojí Lolita, ale že v tom súzvuku chýba jej hlas.“

Ženský hlas: „Nabokovové romány a poviedky nás pritiahnu svojim jazykom a humorom. Nehovoriac o jeho súbore dementných rozprávačov, ktorí sa zdajú byť potomkami Poeovej tlupy

šialencov. Ale za jazykom a humorom je ešte iný rozmer - svet strašného zúfalstva, kde Nabokov funguje ako sprievodca tak, aby sa nemožné stalo skutočným priamo pred očami čitateľov, aby prekonal obmedzenia času a priestoru, aby obnovil straty, ktoré spustošila premenlivosť života a priebeh samotných dejín a nakoniec, aby porazil smrť. To je podstatou Nabokovových diel. A najvýraznejšie to vidieť v jeho majstrovskom diele Lolita, kde hlavné postavy, ktoré sú v predslove ku knihe deklarované ako mŕtve, sú naozaj spektrálnym spôsobom všetky privedené späť k životu napísaním samotnej knihy. Možno práve to je najhlbším zmyslom Nabokovej fikcie.“

Mužský hlas: „Keď čitateľ otvorí túto knihu, ani jeden z nás už nebude nažive. No kým mi píšucou rukou prúdi krv, dovedty si Lolita z rovnakej požehnanej hmoty ako ja a môžem sa ti odtiaľto na Aljašku prihovoriť. Bud' verná svojmu Dickovi. Nestrp, aby si k tebe ktokoľvek niečo dovoľoval. Nedávaj sa do reči s cudzími. Pevne verím, že budeš mať rada svoje dieťa. Dúfam, že to bude chlapec. A dúfam že tvoj muž bude s tebou zaobchádzať dobre. Lebo inak sa naňho priženie môj príznak ako čierny dym, ako vyšinutý obor a roztrhá ho nerv po nerve. A neľutuj C. Q. Prichodilo si vybrať medzi ním a H. H. A osud chcel, aby H. H. žil aspoň o niekoľko mesiacov dlhšie, aby si ty mohla žiť v myšliach budúcich generácií. Rozmýšľam o praturoch a anjeloch, o tajomstve nezničiteľného pigmentu, o prorockých sonetoch, o útočisku v umení. V ňom je aj jediná nesmrteľnosť, ktorú my dvaja môžeme mať spoločnú, Lolita moja.“

Ženský hlas: „A tak ako román začína verbálnou hrou temperamentných aliterácií, končí sa tým istým odkazom a pravdepodobnou pravdou opakovanou Shakespearom v mnohých jeho sonetoch, krásnemu mladíkovi a temnej dáme. Iba nádherne napísaná poézia ich lásky má vôbec nejakú šancu na nesmrteľnosť vo vesmíre, kde sú láska a milenci nestáli, krehkí a príliš smrteľní. Keď sa Nabokova pýtali na sklonku života, keď žil v Montreaux Pallas hoteli pri ženevskom jazere vo Švajčiarsku, či jeho sláva mala aj nejaké negatívne stránky, odpovedal, že to Lolita je slávna, nie on. A je to najmä kontroverzia okolo diela, ktorá nepochybne pomohla udržať jeho kultúrny status a nám stále umožňuje začítať sa do tohto výnimočného amerického románu.“

Mužský hlas: „Počúvali ste Slovo na hrane - Lolita. Autorsky pripravil Marcel Lacko, redakčne Jozef Palaščák. V réžii Lucie Benčovej účinkovali: Jana Wernerová, Alena Ďuránová a Miroslav Kolbašský. Hudbu vybral Alexander Berta, majster zvuku Peter Krajčovič. Vyrobil Rozhlas a televízia Slovenska, 2017.“

01:59:35   záver programu